

TÜRK SİNEMASI'NDA ARABESK MÜZİK VE SAHNE DÖNEMİ: “BATAN GÜNEŞ” FİLMİ ÖRNEĞİ

Gökhan KUZUCANLI¹
Ekrem ÇELİKİZ²

Arş. Gör. Dr, Harran Üniversitesi, gokhankuzucanli(at)harran.edu.tr, ORCID:0000-0003-3584-0133
Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, ekremcelikiz(at)gmail.com, ORCID:0000-0002-2520-6596

Kuzucanlı, Gökhan ve Ekrem Çelikiz. “Türk Sineması’nda Arabesk Müzik ve Sahne Dönemi: “Batan Güneş” Filmi Örneği”
ulakbilge, 37 (2019 Haziran): s. 399-406. doi: 10.7816/ulakbilge-07-37-01

Öz

Toplumun yaşam tarzı ve beklentileri, siyasi, ekonomik durumu, toplumdaki baskın kültür gibi unsurlar sanatın icra edilme tarzını etkilemektedir. Sinema, toplumda meydana gelen olumlu veya olumsuz tüm değişimlerden etkilenmektedir. 1970’li yılların başından itibaren çeşitli sosyal ve ekonomik nedenler ile yaşanan büyük şehirlere göç, sanayileşme, gecekondulaşma ve yoksulluk gibi olumsuz durumlar yönetmenleri arabesk sinemaya yönlendirmiştir. Televizyonlarda yer bulamayan dönemin arabesk ses sanatçıları ise bu filmlerde başrol oynayarak popülerliğini sürdürmeye, bestelerini sinema yolu ile duyurmaya çalışmıştır. Bu çalışma 1970’li yıllardan başlayarak 1980’lerin sonlarına kadar Türk Sineması’nda yoğun olarak görülen arabesk müzik üzerine şekillenmiştir. Bu çalışmada literatür taraması yapılmış, arabesk sinemanın genel özellikleri ve yapısı üzerinde durulmuştur. Türk sinema tarihinde arabesk müzik olgusu aranarak arabesk pratikler üzerinden belirlenen eserler söylem analizi ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Arabesk, Göç, Popüler Kültür, Arabesk Müzik

Makale Bilgisi
Geliş: 29 Mart 2019

Düzeltilme: 28 Nisan 2019

Kabul: 11 Mayıs 2019

Giriş

Sinema farklı sanat dallarını içinde barındıran zengin ve popüler bir olgudur (Yakar, 2013: 22). Toplumun içinde bulunduğu durumu temsil eden bir sanat dalı olarak sinema genel olarak dönemin şartlarına göre şekillenmektedir. Bu sebeple birçok kaynak dünya sinema tarihini ve Türk sinema tarihini dönemlere ayırmaktadır. 1970'li yıllardan başlayarak 1980'li yılların sonlarına kadar arabesk ses sanatçılarının sinema filmleri aracılığıyla bestelerini hayranları ile buluşturduğu dönem olarak bilinmektedir. Bu dönem Türk sinema tarihinde arabesk dönem olarak bilinmektedir. Arabesk öncelikle bir müzik türüdür. 1960'lı yıllarda modernleşmenin hız kazandığı döneme ait bir üründür. Arabesk müziğin ortaya çıkmasına neden olan birçok etken vardır. Bunlardan ilk sırada göç ile gerçekleşen yabancılaşma ve modernleşme gelmektedir (Özbek, 2013 : 1-2). Kelime anlamına bakılacak olursa, Arabesk kelimesi dilimize Fransızcadaki "*Arabesque*" ifadesinden geçmiştir. Türkçede arabesk kelimesi bir müzik türü olarak adlandırılmakta olup girişik olma, iç içe geçmişlik anlamında kullanılmaktadır (Erşanlı, 2012: 120). Bu dönemin toplumsal yapısı için kullanılan girişik olma, iç içe geçme terimleri tam olarak arabesk müzik filmleri dönemi olan 1970'li ve 1980'li yıllarını tanımlamaktadır. Bu dönemde kırsal kesimlerde yaşanan yoksulluk, işsizlik ve gerçekleşen yoğun göç sonucunda oluşan gecekondulaşma büyük şehirlerde iç içe geçmiş bir şehir yapısı oluşturmuştur. Yine bu dönemde psikolojik açıdan yoğun bir şekilde arabesk algıyla yaşayan topluluklara oldukça fazla rastlanmaktadır. Arabesk müzik sanatçıları usta çırak ilişkisi ile yetişmiş ve bu sayede geniş kitleler tarafından ilgi görmüştür (Güngör, 1993: 81). Toplumda genel olarak arabesk sanatçıları köyden sazını almış gelmiş eğitimsiz kişiler olarak görülmektedir. Oysa arabesk müzik sanatçılarının çoğunluğu bu sanat dalına gönül vermiş usta sanatçılar tarafından uzun süren eğitim ile yetiştirilmektedir. 1960'lı yıllarda ilk defa farklı bir tarzda (arabesk) müzik yapan Orhan Gencebay zamanla geniş kitlelerin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Arif Sağ ile birlikte birçok ses sanatçısına bağlama çalmıştır. Türkiye'de arabesk müziğin öncüsü olan Orhan Gencebay'ın ardından arabesk müzik dalında Ferdi Tayfur, İbrahim Tatlıses ve Müslüm Gürses gibi isimler de zamanla parlamıştır. Dönemin Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) stratejisi nedeniyle yaptıkları müzikleri televizyon kanalından halkla buluşturamayan arabesk sanatçıları kendilerini sinemanın içinde bulmuştur. Literatür taraması yapılarak Türkiye'de arabesk müzik filmlerini inceleyen bu araştırmada başrolünü Ferdi Tayfur'un üstlendiği 1978 Temel Gürsu yapımı "*Batan Güneş*" isimli sinema filmi söylem analizi yöntemi ile incelenecektir.

Türk Sinemasında Arabesk Müzik Dönemini Hazırlayan Koşullar

Yaşanan ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel dönüşümler toplum üzerinde derin izler bırakmaktadır. Türkiye gibi stratejik öneme sahip bir ülke, gerek dış güçler tarafından gerek iç güçler tarafından yapılan müdahaleler sonucu sık sık toplumsal değişimler ile karşı karşıya kalabilmektedir. Buna bağlı olarak toplumda yaşayan insanlar arasında uyumsuzluk oluşabilmekte, sınıf farklılıkları doğabilmekte ve bu sonuçlar toplumu derinden etkileyebilmektedir. Toplumda meydana gelen bu köklü değişimlerin sanata yansımaları ise kaçınılmazdır (Esen, Kayador, 2009: 156). Türkiye'de 1950'li yıllarda görülmeye başlayan göç hareketi 1970'li ve 1980'li yıllarda kırsal kesimde geçimini sağlayamayacak duruma gelen insanların büyük şehirlere doğru hareketi ile yoğunlaşmıştır. Şehre göç eden insanlar geçimlerini sağlayabilmek amacıyla ağır gündelik işlerde çalışmış ve şehrin etrafında kalabilecekleri yerler inşa ederek gecekondulaşmaya neden olmuşlardır. Bu dönem şehirlerde görülen sanayileşme ile zengin fakir ayrımı net bir şekilde yapılmış 1990'lı yıllarda "varoş" olarak adlandırılacak olan kültür bu dönemde oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde geleneksel müzik anlayışını muhafaza etmek isteyen Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) farklı tarzda müzik yapan ses sanatçılarının eserlerini televizyon aracılığıyla halka tanıtmasını sakıncalı bulmuş ve bu tür müziklerin televizyonlarda tanıtılmasına engel olmuştur. Bu dönemin ünlü arabesk sanatçıları Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur, Müslüm Gürses, İbrahim Tatlıses gibi isimler eserlerini başrol oynadıkları sinema filmleri aracılığıyla halka ulaştırma imkânı bulmuştur. Şehirde arabesk hayatı benimseyen sınıfın fazla olması ve sinemaya ilginin oldukça yoğun olması yapımcıların da ilgisini bu yöne çekmiştir. Bu sebeple bahsi geçen yıllarda arabesk ses sanatçılarının başrolünü üstlendiği arabesk filmler yoğun şekilde görülmektedir. Bu dönemde arabesk film kültürüne neden olan durumların arasına dönemin siyasi iktidarsızlığı da katılabilir. Bu yıllarda yaşanan siyasette hızlı hareketlilik, yaşanan uluslararası krizler halka olumsuz olarak yansımıştır.

1960 ve 1980 darbeleri beraberinde toplumun içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal sıkıntılar dönemin sinemasına yansımış, bu dönemde Türk milletinin sorunlarını sahneye taşıyan sinema filmleri çekilmiştir. Göç, gecekondu kültürü, kentleşme, yoksulluk, bireyin kent yaşamı içerisinde aldığı konum ve toplumsal değişimler Türk Sineması'nın da konusunu oluşturmuştur (Tugen, 2014: 159).

Yapımcılar, arabesk ses sanatçıları bu yıllarda kamera karşısına almışlar ve hemen hemen aynı konuları işleyen filmlerde başrol oyuncusu yapmışlardır. Ucuz maliyet ve fazla talep bakımından Türk sineması ve sinemacıları açısından bir fırsat olan arabesk türünde onlarca film çekilmiştir (Evren, 1990: 40).

Gürbilek 1970'li yıllarda başlayan arabesk kavramının anlam çerçevesini şu şekilde belirtmektedir.

"- Köyden kente göç eden bireylerin kendilerini kabul ettirme, seslerini duyurma ve özel bir kültür oluşturma isteği,

- Büyük kentlerin yerlilerinin yabancılar akınını (köyden kente göç edenler) geri püskürtme çabalarının adı,

- Aydınların ayak takımı ve taşra düşmanı elitlere yönelik kamuoyunda gerçekleştirmiş olduğu jestin adıdır" (Aktaran: Kırık, 2014: 93).

Türk Sinemasında Arabesk Film Özellikleri

Arabesk müzik yapan şarkıcıların bu tür filmleri genel olarak göç ile büyük şehirlere yerleşmiş ve iki kimlik arasına sıkışmış insanlara hitap etmektedir. Bu film türleri ve müziklerinin kadercilik yaklaşımı, hitap ettiği kesimin hayata bakış açısına oldukça uygundur. Büyük aşklar, hasta ve sakat kalmalar, kötü yola düşmeler, ezilmeler, yoksulluk, aşağılanma genel olarak arabesk filmlerin konusunu oluşturmaktadır. Bu tür filmlerin sahneleri oldukça duygusal ve iç karartıcı cinstendir. Bu filmler izleyicilerine pembe dünyalar vaat etmezler. İnsanlar bu filmleri izleyerek kendilerinden bir şeyler bulmuş ve sorunları üste üste yaşayan film kahramanlarını görebilirler. Bu filmler izlenirken memnun olma yoluna gitmiştir. 1970 ve 1980 yılları arasında 62 adet arabesk film çekilmiştir (Yıldırım Önk, 2011: 3872-3873). Dönem boyunca çekilen arabesk filmlerin çokluğu tamamen arz-talep ile ilişkilendirilmektedir.

Arabesk dönem filmlerinde görünen arabesk sahneler var olan yaşamın parçalarından oluşmaktadır. Türk sinemalarında görülen arabesk müzikli sahneler sadece bir gazino sahnesinde veya konser alanında geçmemektedir. Bu kullanımın dışında, arka seste verilen arabesk müziğin eşliğinde film kahramanının yaşadığı zorluklar (aşk acısı, fakirlik, cinayet, gurbet, ayrılık vb.) gösterilmektedir (Konuralp, 2004: 106).

Bu dönemde gişe hasılatını artırmak amacıyla arabesk filmlere oldukça fazla ağırlık verilmiştir. Başrolünü arabesk sanatçıların üstlendiği bu filmler duygusallık, cinsellik ve göç temalıdır. Bu dönemde filmler video kasetlere çekilerek Almanya'da yaşayan gurbetçilerin de alımına sunulmuştur (Esen, 2000: 223). Böylelikle, Türk filminde kendilerinden bir şeyler bulan özlem gideren gurbetçiler Türk sinema sektörüne de fayda sağlamıştır. Bu dönemde ekonomik kriz ve renkli film kasetlerinin pahalı olması yapımcıları zor durumda bırakmıştır. Ülke içerisinde yeteri kadar istediğini bulamayan yapımcılar gurbetçileri hedef almıştır. Video filmlere 1980'li yıllarda çok düşük maliyetlerle ulaşılmış ve hemen hemen aynı konulara sahip olan arabesk filmler ve arabesk film yıldızları dönemin film sektörünün vazgeçilmezi haline dönüşmüştür. 1990'lı yıllara kadar basit konular ile çekilen arabesk filmler izleyici tarafından yoğun ilgi görmüştür (Kırık, 2014: 111).

Yöntem

Bu çalışmada "Batan Güneş" isimli filmde yer alan görüntü ve müzikler söylem analizi yöntemi ile değerlendirilmeye çalışılmıştır.

"Söylem, karşılıklı iletişimin (yazılı, sözlü, görsel göstergesel; yazar-okuyucu, söyleyen-dinleyici, gösteren-izleyici) temel unsurudur. Bu sebeple de disiplinlerarası bir kavram olarak değerlendirmek mümkündür. Söylemler, dilin kullanımına özgü sistematik bir yapı içerisinde duygularımızın, düşüncelerimizin, fikirlerimizin telaffuz ve ifade ediş biçimleridir" (Doyuran, 2018: 304).

Çalışmanın dilsel yapılarını, dilbilimsel yöntemlerden yararlanarak sistemli bir şekilde açıklayan çalışmalar "Eleştirel Söylem Çözümlemesi" olarak adlandırılmaktadır (Aktaran: Karaduman, 2017: 38).

Batan Güneş Filmi Değerlendirme

"Batan Güneş" Film Künyesi

Yönetmen: Temel Gürsu
Senaryo: Hulki Saner
Yapımcı: Hulki Saner
Görüntü Yönetmeni: Muzaffer Turan
Oyuncular: Ferdi Tayfur, Necla Nazır, Coşkun Göğen
Tür: Arabesk, Dram, Duygusal
Yapım Yılı: 1978
Süre: 86 dk.
Oynayanlar:
Ferdî Tayfur (Ferdî)
Necla Nazır (Nazlı)
Coşkun Göğen (Ağanın oğlu Sait)
Nizam Ergüden (Muhtar)
Temel Gürsu (Kulaksız Arif)
Mürüvvet İşsever (Sait'in Annesi)
Özlem Güler (Ferdî'nin kızı)
Huri Sapan (Kendisi)
Muharrem Gürses (Nazlı'nın Babası)
İlhan Hemşeri (Sait'in Babası)
Eray Özbal (Kemal)
Muadelet Tibet (Ferdî'nin Annesi)

Arabesk film furcasını fazlasıyla yansıtan Temel Gürsu'nun 1978 yapımı "*Batan Güneş*" adlı filmi, yıllarca kavuşmak için çaba sarf eden, tüm zorlukları aşarak yıllar sonra kavuşan iki aşığı Ferdi (Ferdî Tayfur) ve Nazlı'yı (Necla Nazır) konu edinmiştir. *Batan Güneş* bir dönem filmidir. Arabesk sahneleri ve Ferdi Tayfur'un dokuz farklı arabesk eserinin izleyiciyle buluştuğu bir filmidir. Film, aşk uğruna katlanılan zorlukları, sadakati, sabrı, aileyi, mücadeleyi, sınıf farkını arabesk bir dil ile anlatmakta, izleyiciye hayatın içerisindeki zorlukları hatırlatmaktadır. Filmde kullanılan şarkıların hepsi görüntülere uygun olarak düzenlenmiştir.

Mekânsal olarak film bir köyde, Almanya'da ve İstanbul'da geçmektedir. Köyünden ve sevdiği kadından ayrılmak zorunda kalan Ferdi sevdiği kadına yine köyünde kavuşmuştur. Filmin senaryosu gerçek hayatta olması muhtemel, hayatın içinden seçilmiş ve gerçekçidir. Filmde birçok çekim planına yer verilmiştir. Özellikle şarkıların geçtiği sahnelerde, filmin duygusunu izleyiciye daha yoğun yaşatmak amacıyla, şarkıların duygularını yansıtan sahnelere yer verilmiştir. Devamlılığı oldukça ön planda tutan yönetmen bu filmde görüntü ve müziği uygun bir şekilde birleştirmeyi amaçlamıştır. Film kullanılan ışıklar açısından değerlendirildiğinde dönemin verdiği teknolojik şartlar göz önünde bulundurulursa; ışık, ses ve görüntü uyumuna film boyunca dikkat edilmiştir. "*Seherin Vakti*" isimli şarkının çaldığı sahnede ışık olarak seher ışığına, "*Batan Güneş*" adlı eser çaldığında ise batan güneş ışığına dikkat edilmiştir. Filmde gerçekleştirilen geçişler genelde bir müzik eşliğinde yapılmıştır.

Film, Ferdi Tayfur'un "*Aşkımı İnkâr Ettin*" şarkısı ile başlamaktadır. Şarkıda geçen "*Beni ömrüm boyunca ümit verip beklettin, ellerle bir olunca aşkımı inkar ettin*" sözleri ileri sahnelerde Nazlı'nın ellerle bir olacağının hayatına başka bir erkeğin gireceğinin habercisi niteliğindedir. Filmin ilk sahnesi tarlada çalışan, gözlerini babasından kaçıran Ferdi ile bakışan Nazlı'nın görüntüsü ile başlamaktadır. Bu sırada köyün ağası ve oğlu tarlaya gelir ve bu sahnede ağanın oğlunun Nazlı'ya bakışından Nazlı'yı beğendiği anlaşılmaktadır. Film daha ilk sahnede gerek kullanılan müzikle olsun gerek görüntü ile arabesk film olduğunun haberini vermektedir.

Ferdî Tayfur'un "*Boş Yere Şu Gönlümü*" şarkısının geçtiği sahne uzaktan birbirlerine koşarak gelen sarılan ve birbirlerine aşık olduğu anlaşılan Ferdi ve Nazlı'nın dere kenarında çekilmiş görüntülerinden oluşmaktadır. Sahne boyunca çift birbirlerine aşkla bakmaktadır. Ferdi ve Nazlı'nın uzak ve yakın çekimlerine ilgili sahne boyunca yer verilmiştir. Oyuncuların yüzündeki ifade ve sahne boyunca geçen vücut dilleri birbirlerine olan aşklarını fazlasıyla anlatmaktadır. Şarkı sözlerinde geçen "*Boş yere şu gönlümü gözlerine bağladım, ölesiye sevdim de yine*

yanamamım" sözlerinden Ferdi'nin tüm aşkına rağmen Nazlı'ya yanamayacağı ileride bazı sorunlar yaşayacakları anlaşılmaktadır.

Yaşadıkları evin görüntüsünden maddi durumunun iyi olmadığı anlaşılan Ferdi, Nazlı'yla evlenmek için biriktirdiği bütün başlık parasını kardeşinin ameliyatı için harcamış ve çaresiz kalmıştır. Seneye yapacakları hasattan başlık parasını ödemek koşuluyla sevdiği kızı babasından istemeye giden Ferdi ve annesi, kızın babasından olumsuz yanıt almıştır. Bu duruma ve yaşadığı çaresizliğe çok üzülen Ferdi su kenarı bir yere gider ve bu sahnede Ferdi Tayfur'un "Ne Dersin" şarkısı çalar. Çekimlerde çaresiz bir durumda olduğu gösterilen Ferdi'nin ilk olarak suyun kenarında arkadan çekimine yer verilmiş, ardından ise yakın çekimde ağlayan Ferdi'nin görüntüsüne yer verilmiştir. "Bir mecnun misali bir leyla gibi o da böylesine binde biri kadar sevdi mi dersin ne dersin, götürsün feryadımı rüzgârın sesi, sönmüyor içimde hasret ateşi, bir kötüye düşüp solunca benzi o zaman halimden anlar mı dersin, anlatmam bir daha dinlemez ise haklıyı haksızı söylemez ise sevip sevmeyi bilmez ise senin yaşadığına hayat mı dersin" şarkısında geçen sözler Ferdi'nin Nazlı'nın babasına karşı isyanını anlatmaktadır. Şarkıda geçen sözleri ile Ferdi Nazlı'nın babasının sevmeyi sevmeyi bilmediğini, sadece maddiyat düşünerek yaşadığını, bunun da hayat olmadığını iddia etmektedir.

Başlık parasını köyde tarlada işçi olarak çalışarak biriktiremeyeceğini düşünen Ferdi çaresizlik içinde bir yol aramaktadır. Bu durumu fırsat bilen ve Nazlı da gözü olan ağanın oğlu; "Almanya'da kısa zamanda çok para kazanır, sevdiğin kızla evlenirsin" diyerek Ferdi'yi Almanya'ya gitmeye ikna eder. Ferdi Almanya'ya gitmek üzere yola çıktığında "Yadeller" şarkısı çalmaktadır. Bu şarkı boyunca ekranda Ferdi'nin Almanya'da yaptığı çeşitli işler ve hamile olan sözlüsünün görüntüleri yer almaktadır. Şarkıda geçen "Öyle mahsun yüzü vardı, öyle güzel gözleri vardı, öyle melek huyu vardı, öyle şirin sözleri vardı, ne yazık ki sevgilimi merhametsiz yadeller aldı" sözleri Ferdi'nin sevgilisine olan büyük aşkını ama sonunda sevgilisini başka birinin aldığını anlatmaktadır. Filmde yer alan şarkılar bir sonraki sahnenin habercisi niteliğindedir.

Ferdi Almanya'da ailesinin başına gelen sıkıntılardan ve bir kızının olduğundan habersiz para biriktirmeye çalışmakta ve bir gazinoda sahne almaktadır. Oturarak saz çalan Ferdi'yi gördüğümüz bu sahnede Ferdi Tayfur'un "Koparma Gülleri Dalında Kalsın" şarkısı çalmaktadır. Şarkıda geçen "Koparma gülleri dalında kalsın, beni yaktın bir de bülbül yanmasın, duymuyorsun gönlümdeki feryadı, bir gün olur sen de böyle seversin, bir gün olur sen de feryat edersin. Bir heves diyorsun aşka sevgiye, böyle ise yaşamak niye" sözleriyle Ferdi kendisini Nazlı'dan ayırmak isteyen ağanın oğlu ve adamlarına isyan etmektedir. Bu şarkının sonlarına doğru valizini toparlayan ve köyüne dönmek üzere yola çıkan Ferdi'yi görmekteyiz. Ferdi köye dönüş yolunda bir trafik kazası geçirir ve bir yanlışlık sonucu kayıtlara öldü yazılır. Uzun süre boyunca hastanede yatan Ferdi köyüne döner. Köyün girişinde Ferdi'yi bekleyen ağanın oğlu Ferdi'yi bir kez daha kandırarak kardeşinin ve sevdiği kadının ona ihanet ettiğini söyler. Bir seher vakti Ferdi uzaktan evi bir süre izler ve Nazlı ve kardeşi Kemal evden ayrılır ayrılmaz hasta annesini sırtına alır, yürümeye başlar. Arka planda ise Ferdi Tayfur'un "Seherin Vaktinde" adlı şarkısı çalmaktadır. Şarkıda geçen "Seherin vaktinde oturmuş oğlan, bahçemde açılan güllerim solar, ela gözlere yaşlarla dolar, gönlüm yaralı bağımlı yanıyorsa, vefasız o yâri eller sarıyor" sözleri ile kandırılmış olan Ferdi sevdiği kadının kardeşiyle olduğunu düşünmektedir.

Kandırılarak memleketini terk eden, annesini yanına alıp İstanbul'da yeni bir hayat kuran Ferdi'yi bu sefer İstanbul'da bir gazinoda "Huzurum Kalmadı" adlı eserini seslendirirken görmekteyiz. Şarkı esnasında sahnede geçen duvarlara, minibüs, otobüs camlarına asılmış Ferdi Tayfur posterleri tam olarak o dönemin arabesk ruhunu anlatmaktadır. Şarkıda geçen "Huzurum kalmadı fani dünyada, yapıştı canıma bir kara sevda, bu hasretlik bizi çürütecek mi, bir gün ağlatmayıp güldürecek mi, yoksa kavuşmadan bizi yaratan şu gurbet ellerde öldürecek mi" sözleri ile Ferdi'nin sevgilisini unutamadığını hasret çektiğini ve hala bir umudu olduğunu anlamaktayız.

Son sahnede Ferdi'nin hasta annesi konuşmaya başlar kardeşinin ve Nazlı'nın günahsız olduğunu söyler. Arkasından Nazlı'nın görüntüsü ekrana gelir. Ferdi ve Nazlı'nın köyde buluşma yerinde, suyun kenarında batan güneşe karşı arkadan Nazlı görünmektedir ve fonda Ferdi Tayfur'un "Batan Güneş" adlı eseri çalmaktadır. Şarkıda geçen "Batan güneş beni de al dönmem artık bu yerlere, felek sanki inat etmiş, bütün kasti sevenlere, ben şimdi sensiz kaldım bağımlı taş basacağım benim sevgim gerçek sevgi ölsem de seveceğim" sözleri ile Ferdi sevgilisine gitmektedir ve artık ne olursa olsun sevgisinden vazgeçmediği anlaşılmaktadır. Artık film çözülmeye başlamıştır. Gerçekleri öğrenen Ferdi Nazlı'ya gider. O sırada orada bekleyen ağanın oğlu Ferdi'yi tüfekle vursa da Ferdi hayatta kalmayı başarmış ve ağanın oğlunu uçurumdan atmıştır. Arabesk şarkı ve sahnelerle dolu olan filmin sonunda gelinliğiyle Nazlı'yı ve damatlığıyla Ferdi'yi görmekteyiz. Filmin bitiş sahnesi olan bu sahnede Ferdi Tayfur'un "Çiçekler Açsın" şarkısı çalmaktadır. Şarkıda geçen "Kaç mevsim bekledim dönersin diye, şu

garibi arayıp sorarsın diye, gözlerim yollarda, ismin dilimde belki feryadımı duyarsın diye. Çiçekler açsın, böcekler ötsün kırlarda sevgililer el ele olsun. Ben razıyım, yeter ki sen gel, isterse her gün yağmur yağsın" sözleriyle Ferdi ve Nazlı kavuşmuştur. Film hareketli bir şarkı ve mutlu son ile bitmiştir.

Arabesk Türk filmlerini ve müziklerini inceleyen Stokes'e göre; Arabesk müzik filmlerinin kahramanları Türkiye'nin güneydoğusunda doğar. Gecekonduarda sefalet içerisinde yaşar. Genellikle aşk temalı filmlerdir. Film kahramanları umutsuz, zayıf, güçsüz kişilerdir ve genelde işverenler ve kadınlar tarafından mağdur edilir (Stokes, 1994: 22). Bu döneme damga vuran arabesk film sanatçıları genelde doğu kökenli ve halkın içerisinde gelen, gariban kişiler olarak bilinmektedir. Arabesk film sevenlerinin bu sanatçıların filmlerine yoğun ilgi göstermesi onları kendilerinden biri olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

Kaplan'a göre; bir toplumda yeni bir kültür oluşması için bu kültürün filmlerden, dergilerden, gazetelerden, yeni müzik türlerinden kısaca tüm sanat eserlerinden ve kitle iletişim araçlarından beslenmesi gerekmektedir (Kaplan, 2003: 153). Toplumda yaşanan olumlu ve olumsuz durumların sanata yansımaması düşünülemez. 1970'li yıllardan başlayarak 1980'li yılların sonlarına kadar yaşanan toplumdaki arabesk hava sanatın her dalına yansıdığı gibi sinemaya da yansımış ve bu dönem "*Sinemada Arabesk Dönem*" olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde yaşanan çeşitli krizler arabesk ses sanatçıları da etkilemiş, 1983 yılına kadar süren Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) televizyonlarda arabesk müzik yasağı, arabesk ses sanatçıları sinemaya yönelmesine sebep olmuştur. Kırık'a göre; arabesk içerikli filmler, toplumda meydana gelen olayları beyaz perdeye aktarmış ve arabesk ses sanatçıları sinemaya yönelmesine neden olmuştur. İnsanlar arabesk filmler sayesinde gerçek hayatın zorluklarından bir nebze uzaklaşabilmiş, rahatlama imkânı bulmuştur (Kırık, 201: 113).

Sonuç

Hem arabesk sanatçıları, hem de sinema yapımcıları açısından maddi anlamda bir çıkar yolu olan bu film türleri bir yaşam tarzı haline almış, geniş kitleleri sürüklemeyi başarmıştır. Sinema salonları özellikle şehir yaşamına adapte olmaya çalışan kesimin önemli bir sosyalleşme, diğer izleyicilerle buluşma alanı olmuştur. Bu dönemde diğer arabesk sanatçıları gibi Ferdi Tayfur da "Batan Güneş" isimli filmde dokuz farklı şarkısını seslendirmiştir. Yoksulluğun, zorluğun, hasretin, sınıf ayrımının filmi olan "Batan Güneş" sayesinde Ferdi Tayfur gerek filmin sahneleriyle, gerekse filmde söylediği şarkılarla izleyici kitleleriyle buluşmuş, seyircilerine arabesk kültür sinemasını sunmuş ve popülerliğini korumayı başarmıştır. Temel Gürsu yapımı "Batan Güneş" isimli film dönem filmlerinin ruhunu başarıyla yansıtmaktadır. Filmin içerisinde hem yurt içi, hem yurt dışı göç sahneleri yer almaktadır. Sevgiliye hasrete, acıya, çileye fazlasıyla yer verilmiş dönem filmlerini temsil etmiştir. Günümüzde de arabesk dönem sanatçıları popülerliğini korumakta, arabesk sanatçıları yaşadıkları zorlukları yaptıkları müzikle beraber filmlere konu olabilmektedir. Kısa bir zaman önce çekilen ve Müslüm Gürses'in hayatını anlatan "*Müslüm*" filmini izleyici yoğun ilgiyle karşılamıştır. Bu alanda yapılacak çalışmalar günümüzde oldukça popüler olan, arabesk film sanatçıları hayatını konu alan yakın zamanda çekilmiş filmleri araştırabilir.

Kaynaklar

- Doyuran, Levent. "Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde)". Erciyes İletişim Dergisi, 5-4, (2018): 301-323.
- Erşanlı, Banu. "Bir Alt Kültür Yansıması Olarak Arabesk Video Müzik Klipleri Dilinin İncelenmesi". Journal of Life Sciences, 1-1, (2012): 117-123.
- Esen, Halim, Kayador, Vakur. "Yavuz Turgul Sinemasında Nostalji". Selçuk İletişim, 6-1, (2009): 154-171.
- Esen, Kuyucak, Şükran. "80'ler Türkiye'sinde Sinema". (1.Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2000.
- Evren, Burçak. "Türk Sinemasında Yeni Konular". (1. Baskı). İstanbul: Broy Yayınları, 1990.
- Güngör, Nazife. "Arabesk, Sosyokültürel Açından Arabesk Müzik". (2.Baskı), Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993.
- Kaplan, Neşe. "Toplumsal Konumu ve Konunun Değişimiyle Türk Sinemasında Kadın". İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, 2-4, (2013): 149-173.

Karaduman, Sibel. "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif". *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4-2, (2017): 31-46.

Kırık, Murat, Ali. "Türk Sineması'nda Arabeskin Doğuşu ve Gelişimi". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2-4, (2014): 90-117.

Konuralp, Sadi. "Türk Sinemasının Şarkılı Melodram ve Arabesk Filmlerinde Film Müzikleri". (Derleyen:Cem Pekman, Barış Kılıçbay), *Görüntünün Müziği Müziğin Görüntüsü*, İstanbul: Pan Yayıncılık. (2004): 97-111.

Özbek, Meral. "Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski". (11. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

Stokes, Martin. "Turkish Arabesk and the City Urban Populer Culture As Spatial Practice". (Derleyen:Akbar Ahmed ve Hastings Donnan), *İslam Globalization and Postmodernity*, London ve New York: İslam, Globalization and Postmodernity. (1994): 21-37.

Tügen, Bahar. "1960-1980 Darbeleri Arasında Türk Sinemasında Düşünce Oluşumu ve Filmlerin Sosyolojik Görünümleri". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3-7, (2014): 159-175.

Yakar, Halide. "Sinema Filmlerinin Eğitim Amaçlı Kullanımı: Tarihsel Bir Değerlendirme". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10-1, (2013): 21-36.

Yıldırım, Önk, Ürün. "Türk Sineması'nda Türler Üzerine Bir İnceleme". *Journal of Yasar University*, 23-6, (2011): 3866-3877.

ARABESQUE MUSIC AND STAGE PERIOD IN TURKISH CINEMA: THE EXAMPLE OF "BATAN GUNES"

Gökhan KUZUCANLI
Ekrem ÇELİKİZ

Abstract

The life style and expectations of the society, political, economic situation and dominant culture in the society affect the performance of art. Cinema has affects all positive and negative changes in society. Since the beginning of the 1970s, negative situations such as migration, industrialization, shanty housing and poverty have caused the directors to arabesque cinema due to various social and economic reasons. The vocal artists of the period who could not find opportunity to appear on television sustained their popularity and made their compositions public by playing starring roles in such movies. This study focuses on the arabesque music which took part in Turkish cinema from the 1970s to the end of 1980s. In this study, literature review is made and general characteristics and structure of arabesque cinema is emphasized. In the history of Turkish cinema, the artifacts determined by the arabesque music phenomenon were searched through discourse analysis.

Keywords: Cinema, Arabesque, Migration, Popular Culture, Arabesque Music